

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 23/1995 vp

Hallituksen esitys laeiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain sekä kuntien valtionosuuslain 32 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 3 päivänä lokakuuta 1995 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmis-televasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 123/1995 vp laeiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain sekä kuntien valtionosuuslain 32 §:n muuttamisesta.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväksi myös eduskunnan 30 päivänä toukokuuta 1995 valiokuntaan lähettämän ed. Väistön ym. toivomusaloitteen 291/1995 vp maatalousyrittäjien lomituspalvelujen turvaamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti on maa- ja metsätalousvaliokunta antanut hallituksen esityksestä lausunnon. Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunto 10/1995 vp on tämän mietinnön liitteenä.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Riitta Kuusisto sosiaali- ja terveysministeriöstä, maatalousneuvos Esko Juvonen maa- ja metsätalousministeriöstä, eläkevakautusjohtaja Pentti Saarimäki maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta, erityisasiantuntija Jouko Heikkilä Suomen Kuntaliitosta, jaostopäällikkö Kaarina Knuuti Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, tutkija Kirsti Taattola Kuopion aluetyöterveyslaitoksesta, apulaisneuvottelupäällikkö Elina Vartiainen-Hynönen Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, palvelussuhdeasiainsihteeri Terttu Suhonen Kunnallisvirkamiesliitosta ja maaseutulaus- takunnan puheenjohtaja Sisko Mäkelä sekä maataloussihteeri Merja Kempainen Ristijärven kunnasta.

Hallituksen esitys ja toivomusaloite

Maatalousyrittäjän lomituspalveluista annettua lakia ehdotetaan hallinnon osalta muutettavaksi siten, että tehtävät siirtyisivät lääninhallituksilta ja osittain sosiaali- ja terveysministeriöltä maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Lakia sovellettaisiin vain päätoimisesti maataloutta harjoittaviin henkilöihin, joilla on voimassa oleva

maatalousyrittäjien eläkelaisa tarkoitettua vähimmäiseläketurvaa koskeva pakollinen vakuutus.

Lomitettavan päivän pituus määriteltäisiin työtunteina. Maatalousyrittäjällä olisi oikeus valita, käyttääkö hän kunnan järjestämiä lomituspalveluja vai järjestääkö hän lomituksensa itse. Valinnan tulisi samalla tilalla olla sama ja se koskee lomituspalveluja kokonaisuutena. Itse lomituksensa järjestävä päättää, mistä hän hankkii palvelun. Lomittajaksi ei kuitenkaan voi pal- kata kanssaan samalla tilalla asuvaa henkilöä. Kunta maksaisi tässä tapauksessa korvausta yrittäjälle lomituksesta aiheutuneisiin kustan- nuksiin pääsääntöisesti työtuntimäärän perus- teella ja porrastettuna sen mukaan, hoitaako lo- mituksen ammatillinen vai tilapäinen lomitta- ja. Kunnan palveluja käyttävän maatalousyrittä- jän vuosilomaan saisi kuulua enintään kolme sunnuntaita. Yrittäjä joutuisi vastaamaan lomita- jan työajan täyttymisestä silloin, kun yrittäjän tehtäväosuutta vastaava päivittäinen työtunti- määrä vuosiloma- ja viikonloppuvapaalomituk- sen aikana ei riitä kattamaan kunnan palveluk- sessa olevan lomittajan täyttä työaikaa. Tämä voi tapahtua maatalousyrittäjän valinnan mu- kaan joko niin, että yrittäjät pitävät lomiaan samanaikaisesti, tai niin, että yrittäjä käyttää maksullista lomituspapua tai täydentää vuosilo- mapäiviään viikkovapaaseen kuuluvilla tunneil- la taikka käyttää vuosilomaan tai viikkovapaa- seen kuuluvat tunnit täysinä päivinä.

Kuntien valtionosuuslain voimaantulosään- nöstä muutettaisiin siten, että kumottua lakia kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista sovellettaisiin maatalousyrittäjien lomituspalvelulaissa tarkoitettuihin palveluksiin vuoden 1996 loppuun.

Esitys liittyy valtion vuoden 1996 talousarvio- esitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait on tarkoitettu tulemaan voi- maan vuoden 1996 alusta.

Toivomusaloitteessa 291/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hal-

litus turvaisi maatalousyrittäjän lomituspalvelujen rahoituksen ja saatavuuden ja että tarpeen mukaan ryhdytään toimiin maatalouslomittajien kouluttamiseksi tarjoamaan nykyistä laajemmin maaseudun ihmisten tarvitsemia palveluja.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksellä toteutetaan maatalouslomituksen hallinnon uudistamisen ensimmäinen vaihe niin sanotun Mela-mallin mukaisesti. Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että hallinnon uudistus tehdään kokonaisuudessaan siten, että se on toimiva ja takaa tarkoituksenmukaisen ja tehokkaan lomitustajärjestelmän toimeenpanon.

Lomituslainsäädäntö rajataan koskemaan vain päätoimisia maatalousyrittäjiä. Säädettyä asetuksella päätoimisuudesta on keskeistä tarkastella maatalousyrittäjän sitoutuneisuutta maatalouteen lomitustajärjestelmän eri osien tarkoitusperät huomioon ottaen.

Maatalousyrittäjä voi oman valintansa perusteella järjestää lomituspalvelut itse. Tämä saat-
taa esimerkiksi äkillisissä sairaustapauksissa johtaa vaikeuksiin saada nopeasti sijaisapua. Kuntien tulee tarvittaessa antaa joustavasti apua, jotta mm. nämä haittavaikutukset voidaan torjua. Maininta tästä on otettava asetukseen. Myös pitkäaikaisen sairauden ja määräämisen kuntoutustuen ajaksi on jatkossakin turvattava lomitust.

Lain 17 a §:ää ei saa sovellettaessa tulkita niin ahtaasti, että tulkinta sulkee esimerkiksi muualla asuvan, maatalouden alalle opiskelevan mahdollisuudet toimia lomittajana vanhempiensa tilalla.

Hallituksen esityksen 18 a §:n 2 momentin mukaan maatalousyrittäjälle säädettäisiin velvollisuus vastata lomittajan täysipäiväisestä työllistymisestä, jotta mahdollisimman harvoissa tapauksissa lomittajalle jouduttaisiin maksamaan palkkaa tunnelta, joita ei ole voitu käyttää lomitustöihin. Säännös on kirjoitettu yleiseen muotoon siten, että se koskee kaikkia vuosiloma- ja viikkovapaalomituksia. Merkitystä ei olisi sillä, toimiiko lomittajana täyttä työaikaan tekevä, osa-aikainen vai tuntipalkkainen lomittaja.

Valiokunnan saaman tiedon mukaan työllistämismahdollisuutta koskeva säännös toimisi käytännössä paremmin, jos se koskisi vain tilanteita, joissa lomittajana toimivan henkilön tosiasialli-

nen työaika ei täyty. Tämä edistäisi myös lomituspalveluille asetetun säästötavoitteen toteuttamista. Muutos luultavasti lisäisi lomittajien osa-aikaistamista ja samalla vähentäisi irtisanomis-
tarvetta. Näin ollen on tarkoituksenmukaista muuttaa 18 a §:n 2 momenttia siten, että työllistämismahdollisuus koskee vain tilanteita, joissa tilalle osoitetun lomittajan työaika ei täyty.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa täydennettäväksi 40 §:n 2 momentin säännöstä muutoksenhausta siten, että se koskee myös maatalousyrittäjien eläkelaitoksen päätöstä kustannusten takaisinperinnästä.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten sosiaali- ja terveysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 18 a ja 40 § näin kuuluvina:

18 a §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos maatalousyrittäjä käyttää kunnan järjestämiä lomituspalveluja, mutta hänen 8 §:ssä tarkoitettu päivittäinen lomitustuntimääränsä ei riitä kattamaan *tilalle osoitetun* lomittajan työehtosopimuksen mukaista *keskimääräistä säännöllistä* työaikaan, tulee lomitust järjestää seuraavilla vaihtoehtoisilla tavoilla, jollei edellä mainittua lomittajan työaikaan saada muutoin täyttymään:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) maatalousyrittäjä käyttää tehtäväosuuttaan vastaavat lomitustunnit kokonaisina päivinä siten, että lomittajan keskimääräinen säännöllinen työaika (*poist.*) täyttyy, jolloin maatalousyrittäjän vuosiloma- ja viikkovapaapäivien määrä vastaavasti pienenee.

40 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (*poist.*) 17 c §:n 2 momentin ja 35 §:n 3 momentin nojalla tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Valitus osoitetaan sen läänin lääninoikeudelle, jonka alueella edellä mainituissa säännöksessä tarkoitettu lomalautekunta toimii.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että toivomusaloite 291/1995 vp hylät-
täisiin.*

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Skinnari, varapuheenjohtaja Perho ja jäsenet Huotari, Huuhanen, Hyssälä, Ihamäki, Kokkonen, Kuoppa,

Lämsä, Manninen, Peltomo, M. Pietikäinen, Rask (osittain), Soininvaara, Vehkaoja ja Viljamaa.

Vastalause

Maatalousyrittäjien lomituspalveluilla kevennetään karjatalouksissa työskentelevien työsi-
donnaisuutta. Vuosilomaoikeus on 22 päivää ja viikkovapaa 12 päivää kalenterivuodessa. Lisäksi on mahdollisuus käyttää sijaisapua esimerkiksi sairastumisen yhteydessä. Yhteiskunta osallistuu sekä loman järjestelyihin että osittain kustannuksiin.

Maatalousyrittäjien lomituspalveluista annettuun lakiin on esitetty tehtäväksi valiokunnan mietinnössä kuvatut muutokset, jotta niillä ja lakiin liittyvän asetuksen muutoksilla saavutettaisiin yhteensä 250 miljoonan markan valtiontalouden säästöt vuonna 1996.

Mielestämme yhden vuoden aikana toteutettava 250 miljoonan markan eli lähes 25 prosentin suuruinen leikkaus on kohtuuton maatalousyrittäjien ja maatalouslomittajien kannalta. Valiokunnan mietinnössä ei kiinnitetä riittävästi huomiota säästötavoitteen realistisuuteen, säästöistä aiheutuvien seurausten kokonaisvaikutuksiin eikä yhden vuoden aikana toteutettavan leikkauksen vaikutukseen maatalouslomittajien työllisyyteen.

Säästöt maatalouslomituksessa ovat tarpeellisia ja mahdollisia, mutta haitallisten vaikutusten lieventämiseksi ne tulisi jaksottaa pidemmälle ajanjaksolle. Esitetyt keinot hallinnon kehittämistä, maatalousyrittäjien valintaoikeudesta ja päätoimisuuden määrittelystä ovat sinänsä oikeita. Sen sijaan mm. raja-
us vuosilomaan sisältyvistä enintään kolmesta sunnuntaista tai juhlapäivästä on mielestämme liian tiukka eikä se ole edes valtiontaloudellisesti olennainen.

Kiinnitämme huomiota maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon liitettyssä Kallin ym. eriävässä mielipiteessä esitettyihin näkökohtiin nopean leikkauksen lomittajien työttömyyttä lisäävistä seurauksista sekä myös muihin siinä esitettyihin kannanottoihin.

Mielestämme säästöjen kokonaistavoitteen saavuttaminen tulisi jaksottaa kolmen vuoden aikana toteutettavaksi siten, että noin puolet säästötarpeesta toteutuisi vuonna 1996 ja loput vuosina 1997 ja 1998. Aikataulun kohtuullistamiseksi ja hallituksen esityksen korjaamiseksi esitimme siihen valiokunnassa eräitä korjauksia.

Mielestämme 17 a §:n määritelmää tilalla asu-
misen suhteen tulisi lieventää ja sallia lomittajana käytettävän myös henkilön, joka asuu samalla tilalla, ellei hän saa tilalta toimeentuloaan.

Kun hallituksen esitys pyrkii valtion ja kuntien menojen säästämiseen edistämällä yksityisen palvelutarjonnan syntymistä, olisi siihen turvattava myös riittävät edellytykset. Siksi 17 b §:n korvausperusteita tulisi korjata. Korvausprosentin nostaminen varmistaisi lomituspälyritysten ja ammatinharjoittajien toimintojen kehittymistä. Kun hallituksen esityksen toteuttaminen tulee johtamaan kuntien lomittajien irtisanomisiin, osa lomittajista voisi työllistyä tällä tavoin.

Lomittajien työllisyyttä voidaan turvata myös huolehtimalla siitä, että viljelijät voivat käyttää tarvittaessa heidän työpanostaan täysipainoisesti lakiehdotuksen 18 a §:n momentin 2 kohdan mukaisissa tapauksissa. Maatalousyrittäjiä koskevien monien samanaikaisten toimeentulon leikkausten ja maksurasitusten lisääntymisen

vuoksi heillä ei useinkaan ole riittäviä taloudellisia edellytyksiä tämän mahdollisuuden (lisätuntien teettämisen) käyttämiseen. Tätä voitaisiin helpottaa kiinnittämällä korvausperuste alimman viikkovapaamaksun määrään hallituksen esittämän perusteen sijasta. Tällöin maksu olisi tunnilta noin 16 markkaa hallituksen esityksen tarkoittaman noin 38 markan sijasta. Esitettävää työllistämiskeinoa voidaan pitää yhteiskunnan kannalta halpana muihin työllistämiskeinoihin verrattuna.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi ensimmäisen lakiehdotuksen 17 a, 17 b ja 38 § näin kuuluvina:

17 a §

Maatalousyrittäjän 17 §:n 1 momentin nojalla itse hankkimana lomittajana voi toimia lomituspalveluja tuottavaan yritykseen tai yhteisöön työsuhteessa oleva henkilö tai itsenäinen ammatinharjoittaja. Maatalousyrittäjä voi myös ottaa lomittajan työsuhteeseen, ei kuitenkaan henkilöä, joka asuu hänen kanssaan samalla tilalla ja saa tilalta toimeentulonsa.

17 b §

Korvaus maatalousyrittäjän 17 §:n 1 momentin nojalla itse järjestämästä lomituksesta ai-

heutuneista kustannuksista lomitustuntia kohti on:

1) kuukausipalkkaisen lomittajan kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukainen alin peruspalkka lisättynä 80 prosentilla, jos lomittaja on lomituspalveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluksessa;

2) pääasiallisesti lomitustyöstä toimeentulonsa saavan tuntipalkkaisen lomittajan kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukainen peruspalkka lisättynä 70 prosentilla, jos lomittaja on itsenäinen ammatinharjoittaja;

3) tilapäisesti tuntipalkkaisena lomittajana toimivan henkilön kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen mukainen peruspalkka lisättynä 50 prosentilla, jos lomittaja on muu kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu henkilö.

(2 ja 3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

38 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Maatalousyrittäjän on 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa korvattava maatalouslomittajan palkasta, sosiaaliturvasta ja muista työsuhteen ehdoista kunnalle aiheutuvat todelliset kustannukset. Jos maatalousyrittäjä käyttää 1 momentissa tarkoitettua palvelua lomitustuntimääränsä täydennykseksi 18 a §:n 2 momentin 2 kohdan mukaisesti, hänen on maksettava palvelusta tuntimaksu, joka on saman suuruinen kuin alin viikkovapaamaksu.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1995

Eero Lämsä
Hannes Manninen

Jorma Huuhtanen
Liisa Hyssälä

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNTA

Liite

Lausunto 10/1995 vp

Hallituksen esitys 123/1995 vp

Sosiaali- ja terveystalouksvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 3 päivänä loka-kuuta 1995 hallituksen esityksen 123/1995 vp laeiksi maatalousyrittäjän lomituspäalveluista annetun lain sekä kuntien valtiosuuslain 32 §:n muuttamisesta sosiaali- ja terveystalouksvaliokuntaan valmistelevalti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että maa- ja metsätalouksvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveystalouksvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina nuorempi hallitussihteeri Riitta Kuusisto sosiaali- ja terveystministeriöstä, maatalousneuvos Esko Juvonen maa- ja metsätalouksministeriöstä, budjettineuvos Pertti Tuhkanen valtiovarainministeriöstä, lainsäädäntösihteeri Eija Siitari-Vanne oikeusministeriöstä, jaostopäällikkö Kaarina Knuuti Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Tage Ginstrom Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbundista, erityisasiantuntija Jouko Heikkilä Suomen Kuntaliitosta, apulaisneuvottelupäällikkö Elina Vartiainen-Hynönen Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, eläkevakuutusjohtaja Pentti Saarimäki Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta, palvelussuhdeasiainsihteeri Pekka Kontkanen Kunnallisvirkamiesliitosta, toimitsija Irja Pursiainen Kunta-alan ammattiliitosta, puheenjohtaja Raimo Kivineva Maatalouslomitajat ry:stä, lomas sihteeri Riitta Seppäläinen Joroisten kunnasta ja agrologi Heikki O. Kenttä Teuvan kunnasta.

Hallituksen esitys

Maatalousyrittäjän lomituspäalveluista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi hallinnon osalta siten, että Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen hoidettaviksi siirtyisivät nykyisin lääninhallituksille kuuluvat lomituspäalvelujen hallinto-tehtävät kokonaan sekä osa sosiaali- ja terveystministeriölle kuuluvista hallintotehtävistä.

Lain soveltamisalaa supistettaisiin siten, että lomituspäalvelujen saanti edellyttäisi päätoimista maatalouden harjoittamista. Lisäedellytyksenä olisi pääsääntöisesti, että maatalousyrittäjällä on voimassa maatalousyrittäjien eläkelaisa tarkoitettua vähimmäiseläketurvaa koskeva pakollinen vakuutus.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset lomitettavan päivän pituuden määrittelystä työtunteina. Tuntien määrä vastaisi lomitettavan maatalousyrittäjän tehtäväosuutta maatalon töihin päivittäin käytettävästä kokonaistyöajasta.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että maatalousyrittäjällä olisi oikeus valita, käyttääkö hän kunnan järjestämiä lomituspäalveluja vai järjestääkö hän lomituksensa itse. Saman tilan yrittäjät tekisivät saman valinnan. Se koskisi lomituspäalveluja kokonaisuutena. Lomituksensa itse järjestävä maatalousyrittäjä voisi päättää, mistä hän hankkii palvelun. Hän ei kuitenkaan voisi palkata lomitajaksi kanssaan samalla tilalla asuvaa henkilöä. Kunta maksaisi korvausta yrittäjän itse hankkimasta lomituksesta aiheutuneista kustannuksista. Korvaus maksettaisiin pääsääntöisesti etukäteen määritellyn työtuntimäärän perusteella ja porrastettaisiin sen mukaan, hoidaako lomituksen ammattimainen vai tilapäinen lomitaja. Maatalousyrittäjän olisi irrottauduttava tehtäväosuutensa hoitamisesta myös itse järjestämänsä lomituksen ajaksi.

Kunnan järjestämien lomituspäalvelujen toteutukselle säädettäisiin rajoituksia. Kunnan palveluja käyttävän maatalousyrittäjän vuosilomaan saisi kuulua enintään kolme sunnuntaita. Jos yrittäjän tehtäväosuutta vastaava päivittäinen työtuntimäärä vuosiloma- ja viikkovapaalomituksen aikana ei riitä kattamaan kunnan palveluksessa olevan lomitajan täyttä työaika, yrittäjä joutuisi osaltaan vastaamaan lomitajan työajan täyttymisestä. Se tapahtuisi maatalousyrittäjän valinnan mukaan vaihtoehtoisesti joko niin, että yrittäjät pitävät lomiaan samanaikai-

sesti, tai yrittäjä käyttää maksullista lomituspapua tai täydentää vuosilomapäiviään viikkovapaaseen kuuluvilla tunneilla taikka käyttää vuosilomaan tai viikkovapaaseen kuuluvat tuntinsa täysinä päivinä, jolloin hänen loma- tai viikkovapaapäiviensä määrä vastaavasti pienenee.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus kuntien valtionosuuslain voimaantulosäännöksen muuttamisesta siten, että sanotulla lailla kumottua lakia kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista sovellettaisiin maatalousyrittäjien lomituspalvelulaissa tarkoitettuihin valtion korvauksiin vuoden 1996 loppuun.

Esitys liittyy valtion vuoden 1996 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1996 alusta.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan esitys perustuu toisaalta lomituspalvelujen hallintojärjestelmän uudistamista valmistelleiden sosiaali- ja terveysministeriön asettamien työryhmien muistioihin (lomituspalvelujen hallinto- ja rahoitustyöryhmä, muistio 1994:12; lomituspalvelujen kehittämistyöryhmä, muistio 1995:3) sekä toisaalta siihen, että valtion vuoden 1996 talousarvioesityksessä edellytetään lomituspalvelusäännöksiä muutettavaksi niin, että säästövaikutus vuonna 1996 on 250 miljoonaa markkaa. Muutostarvetta arvioitaessa on otettava huomioon myös järjestelmän soveltamiseen liittynyt epätasaisuus huolimatta valtiontalouden vaikeasta tilanteesta ja muilla sektoreilla suoritetuista säästötoimista.

Hallintojärjestelmän uudistamisen osalta esityksessä ehdotetaan lomituspalvelulakia muutettavaksi siten, että niin sanotun MELA-mallin mukaisen hallintojärjestelmän ensimmäinen vaihe toteutuisi vuoden 1996 alusta, jolloin Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle siirtyisivät nykyisin lääninhallituksille kuuluvat lomituspalvelujen hallintotehtävät kokonaan ja osa sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluvista hallintotehtävistä. Lomituspalvelujen järjestäminen olisi edelleen kuntien lakisääteinen tehtävä. Toisessa vaiheessa myös vastuu lomituspalvelujen järjestämisestä paikallistasolla siirtyisi Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Perusteluista ilmenee tar-

koituksena olevan, että lomituspalvelulainsäädäntö uudistetaan kokonaan MELA-mallin toisen vaiheen yhteydessä vuoden 1997 alusta. Tuolloin uusi laki sisältäisi muun muassa säännökset lomituspalvelujen hallinnon rahoituksesta sekä toiminnasta aiheutuvien käyttökustannusten korvaamisesta. Tästä syystä esityksessä ehdotetaan kuntien valtionosuuslain siirtymäsäännöstä muutettavaksi siten, että kumottua lakia kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista sovellettaisiin lomituspalvelujen käyttökustannuksiin maksettaviin valtion korvauksiin vielä vuoden 1996 loppuun.

Valtion vuoden 1996 talousarvioesityksen edellyttämiin säästöihin esityksessä pyritään ehdottamalla lakiin säännöksiä maatalousyrittäjän oikeudesta järjestää itse lomituksensa. Säästövoitteen saavuttamiseksi olisi myös tarpeen rajoittaa lomituspalveluihin oikeutettujen piiriä siten, että lomituspalvelujen saanti edellyttäisi päätoimista maatalouden harjoittamista. Valtion korvattavia kustannuksia pyritäisiin myös alentamaan säätämällä kunnan järjestämien lomitusten toteuttamiselle rajoituksia siten, että vuosilomaan saisi sisältyä enintään kolme sunnuntaita tai sellaista juhlapäivää, joilta lomittajalle maksetaan sunnuntaityökorvaus. Lisäksi maatalousyrittäjä joutuisi vastaamaan lomittajan täyspäiväisestä työllistämisestä.

Hallituksen esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla on arvioitu saavutettavan lähes 206 miljoonan markan säästöt. Loppuosa säästötaavoitteesta toteutettaisiin lähinnä korottamalla sijaisapumaksuja, mikä tapahtuisi lomituspalveluasetuksen muutoksella.

Esityksen hyväksymisestä seuraa irtisanomisia, jotka on otettava huomioon arvioitaessa säästötoimenpiteiden kansantaloudellisia vaikutuksia. Lisäksi työpaikan menetys ja mahdollinen työttömyys vaikuttavat yksilöiden ja perheiden elämään eri tavoin riippuen muun muassa perherakenteesta, tulotasosta ja asuinpaikasta. Valiokunta edellyttää säästötoimista huolimatta, että jatkossa turvataan työvaltaisen maataloustuotannon ammattitaitoinen lomitus.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että mikäli hallituksen esityksessä ehdotetut säästötoimenpiteet toteutetaan esityksen mukaisesti lomituspalveluihin kohdistuvana kertaleikkauksena, jäävät kokonaistaloudelliset säästöt toimenpiteiden heijastusvaikutusten johdosta huomattavasti esityksessä asetettuja säästötaavoitteita pienemmiksi, vaikka arvioinnissa sovellettaisiinkin keskiarvoperusteisia laskenta-

perusteita. Valiokunnalle annetussa selvityksessä on myös katsottu, että esitysten mukaisten toimenpiteiden äkillinen toteuttaminen voi vaarantaa lomituspalveluiden saannin jatkuvuuden. Näillä perusteilla valiokunta esittää, että ehdotetut toimenpiteet toteutetaan asteittain pidemällä ajanjaksolla. Samalla valiokunta korostaa sitä, että kunnille jää esityksen mukaan edelleen vastuu lomituspalvelujen paikallishallinnosta. Lomituspalvelujen järjestäminen olisi edelleen kuntien lakisääteinen tehtävä. Mikäli säästötoimenpiteet toteutetaan esityksen mukaisesti, kunnille muodostuukin keskeinen asema haittavaikeutusten minimoinnissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kunnat pyrkivät tuolloin omilla toimenpiteillään estämään äkillisestä muutoksesta aiheutuvia haittoja.

Ehdotuksen mukaan lomitus edellyttäisi päätoimisuutta. Tätä määriteltäessä tulee korostaa työn sitovuutta.

Valiokunta pitää välttämättömänä työn jatkuvuuden ja lomituksen turvaamisen varmistamiseksi, että myös vuoden 1997 alusta lomituksen pääasiallinen järjestämistapa on kunnallinen. Esimerkiksi äkillisten sairaustapausten sijaisapulomituksen järjestäminen kunnan velvollisuutena on tilan ja eläinten terveyden kannalta keskeistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että pitkäaikaisiin sairaustapauksiin ja määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen ajaksi jatkossakin turvataan lomitus.

Pykäläkohtaiset huomautukset

1. lakiehdotus

18 a §. Pykälän 2 momentin mukaan maatalousyrittäjillä olisi velvollisuus osaltaan vastata maatalouslomittajan täysipäiväisestä työllistämisestä. Työllistämisvelvoite on kirjoitettu yleiseen muotoon siten, että se koskisi kaikkia kunnan järjestämiä vuosiloma- ja viikkovapaalomituksia. Merkitystä ei olisi sillä, toimiiko lomittajana tosiasiallisesti kokoaikainen, osa-aikainen vai tuntityötä tekevä lomittaja. Lomittajan työajan tulisi kunkin lomituskjakson aikana keskimäärin vastata noin 7,5 tunnin pituista työpäivää. Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöstä saamassa selvityksessä on todettu, ettei hallitus näe estettä esitykseen sisältyvän 18 a §:n 2 momentin sanamuodon tarkistamiselle siten, että työllistämisvelvoite koskisi vain tilanteita, joissa tilalle osoitetun lomittajan työaika ei täyty.

Valiokunta pitää tarkistamista perusteltuna painottaen samalla sitä, että paikallishallinnon tulee tuolloin vastata palvelujen saajien tasapuolisesta kohtelusta.

40 §. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan lomautakunnan päätökseen, joka koskee oikeutta lomituspalveluihin, lomituspalvelujen kestoa taikka lomituspalveluista perittäviä maksuja tai korvauksia, saa hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Säännöksen sanamuoto vastaa voimassa olevan lain 40 §:n 1 momentin sanamuotoa. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitetaan kuitenkin kumpaankin lomituspalvelujärjestelmään (maatalousyrittäjä itse/kunta) liittyvää päätöksentekoa. Valiokunnalle annetussa selvityksessä on tuotu esiin, että maatalousyrittäjän itsensä järjestämien lomituspalvelujen osalta kysymys ei ole sanatarkasti "lomituspalveluista perittävistä maksuista ja korvauksista", vaan maatalousyrittäjälle päinvastoin maksetaan ehdotetussa laissa tarkoitettuja korvauksia. Selvityksessä onkin todettu, että lomituspalvelujärjestelmien erityispiirteiden johdosta säännöksen sanamuotoa tulisi tarkistaa vastaamaan perusteluissa esitettyä.

Ehdotetun pykälän 2 momentti koskee muutoksenhakua maatalousyrittäjien eläkelaitoksen ehdotetun 17 c §:n 2 momentin nojalla tekemään päätökseen eli tilannetta, jossa eläkelaitos on tehnyt päätöksen siitä, vapautetaanko lomituspävelunsa itse järjestänyt maatalousyrittäjä suorittamasta perusteettomasti tai liikaa maksettua korvausta. Valiokunnalle annetussa selvityksessä on tuotu esiin, että vapautusmahdollisuus on samansisältöinen kuin lain 35 §:n 2 momenttiin sisältyvä aikaisemmin lääninhallitukselle kuulunut mahdollisuus vapauttaa kunnan lomituspäveluja väärin perustein saanut maatalousyrittäjä tästä aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta. Voimassa olevan lain mukaan 35 §:n 2 momentin mukaisesta lääninhallituksen päätöksestä ei ole saanut valittaa (40 §:n 2 momentti sellaisena kuin se on laissa 101/91). Kun ehdotetun lainmuutoksen systematiikan mukaan 35 §:n 2 momentin mukainen vapautuspäätös koskee vain kunnan järjestämää lomituspävelua, ehdotettu 40 §:n 2 momentin muutoksenhakusäännös saattaa eri järjestelmien mukaisia lomituspävelumahdollisuuksia käyttävät maatalousyrittäjät perusteetta eriarvoiseen asemaan. Tämän johdosta selvityksessä on todettu, että valitustie lääninoikeuteen tulisi avata kaikista eläkelaitoksen

tekemistä vapautuspäätöksistä, mikä voitaneen toteuttaa lisäämällä ehdotettuun 40 §:n 2 momenttiin maininta myös 35 §:n 2 momentin mukaisesta Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen päätöksestä.

Valiokunnalle annetussa selvityksessä on lisäksi tuotu esiin, että takaisinperintäperusteet ovat osittain erilaisia, sillä kunnan järjestämän lomituksen osalta lakitekstissä mainitaan syyksi työstävetäytymättömyys. Kustannusten takaisinperintä voi kuitenkin johtua myös väärin lasketusta lomaoikeudesta tai muusta syystä, joka on johtanut liian pitkän lomituksen järjestämiseen, eli yleisemmin siitä, että maatalousyrittäjälle on myönnetty kunnan kustantamia lomituspalveluja perusteetta tai virheellisesti. Perusteetomasti tai virheellisesti maksettu korvaus maatalousyrittäjän itsensä järjestämästä lomituksesta on sen sijaan ehdotuksen 17 c §:n mukaisesti

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 1995

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Kalli, varapuheenjohtaja Rajamäki sekä jäsenet Kantalainen,

samanarvoinen takaisinperintäperuste kuin työstävetäytymättömyys. Oikeuskäytännön perusteella perusteettoman edun palautuksen ei tarvitse perustua nimenomaiseen sääntelyyn, mutta nykyaikaiseen oikeuskulttuuriin kuuluu säätää takaisinperinnän syistä mahdollisimman kattavasti. Tämän johdosta valiokunnan saamassa selvityksessä on katsottu, että lain 35 §:n takaisinperintää koskevan säännöksen muotoiluun tulisi jatkossa kiinnittää huomiota, jotta takaisinperinnän perusteet olisivat mahdollisimman yhdenmukaisia ja eri järjestelmiä käyttävien maatalousyrittäjien tiedossa.

Valiokunta esittää kunnioittavasti,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta miehintööhän laatiessaan ottaisi huomioon mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Karjalainen, Komi, Lahtela, Mölsä, Nurmi, Pehkonen, Pulliainen, Rimmi, Rosendahl ja Viitamies.

Eriävä mielipide

Maatalousyrittäjien lomituspalveluilla lievennetään karjalouksissa työskentelevien työsi-donnaisuutta. Vuosilomaoikeus on 22 päivää ja viikkovapaa 12 päivää kalenterivuodessa. Lisäksi on mahdollisuus käyttää sijaisapua esimerkiksi sairastumisen yhteydessä. Yhteiskunta osallistuu sekä loman järjestelyihin että osittain kustannuksiin. Vuonna 1995 toimintaan varattiin valtion talousarviossa 1 015 miljoonaa markkaa. Etuuksista aiheutuneet kustannukset luetaan maatalouden saamaksi tuloksi lomituspalvelu-lain 29 §:n mukaisesti.

Maatalousyrittäjien lomituspalveluista annetun lakiin on esitetty tehtäväksi valiokunnan lausunnossa kuvatut muutokset, jotta niillä ja

lakiin liittyvän asetuksen muutoksilla saavutetaisiin yhteensä 250 miljoonan markan valtion-talouden säästöt vuonna 1996.

Mielestämme valiokunnan olisi lausunnossaan tullut kiinnittää selkeämmin huomiota säästötavoitteen realistisuuteen, säästöistä aiheutuvien seurausten kokonaisvaikutuksiin sekä yhden vuoden aikana toteutettavan leikkauksen vaikutukseen maatalouslomittajien työllisyyteen. Mielestämme yhden vuoden aikana toteutettava lähes 25 prosentin suuruinen määrärahan leikkaus on kohtuuton maatalousyrittäjien ja maatalouslomittajien kannalta.

Säästöt maatalouslomituksessa ovat tarpeellisia ja mahdollisia, mutta haitallisten vaikutusten

lieventämiseksi ne tulisi jaksottaa pidemmälle ajanjaksolle. Esitetyt keinot hallinnon kehittämistä, maatalousyrittäjän valintaoikeudesta ja päätoimisuuden määrittelystä ovat sinänsä oikeita. Sen sijaan lakiesityksen 18 a §:n 1 momentin rajausta vuosilomaan sisältyvistä enintään kolmesta sunnuntaista tai juhlapäivästä on mielestämme liian tiukka eikä se ole edes valtiontaloudellisesti perusteltavissa.

Valiokunnalle annetussa selvityksessä on arvioitu, että esityksen hyväksymisestä seuraisi noin 2 500 päätoimisen kunnallisen maatalouslomittajan irtisanominen. Tältä pohjalta esitettiin myös selvityksiä esityksen kokonaisvaikutuksista. Saadun selvityksen mukaan vaikutukset koko kansantalouden tasolla taloudelliseen toimeliaisuuteen ja eri osatekijöihin olisivat vähäiset. Lomittajien työttömyyden lisäyksestä yhteiskunnalle aiheutuvat verotulomenetykset ja toisaalta työttömyyteen liittyvät lisäkustannukset sen sijaan aiheuttaisivat sen, että kokonais säästö jäisi olennaisesti tavoiteltua vähäisemmäksi. Lisäksi työpaikan menetys ja mahdollinen työttömyys vaikuttavat yksilöiden ja perheiden elämään eri tavoin haitallisesti muun muassa

perherakenteesta, tulotasosta, asuinpaikasta ynnä muusta sellaisesta riippuen.

Mikäli hallituksen esityksessä ehdotetut säästötoimenpiteet toteutetaan esityksen mukaisesti lomituspalveluihin kohdistuvana kertaleikkauksena, jäävät kokonaistaloudelliset säästöt heijastusvaikutusten vuoksi huomattavasti esitettyjä säästötavoitteita pienemmiksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan esitysten mukaisten toimenpiteiden äkillinen toteuttaminen voi myös vaarantaa lomituspalveluiden saannin jatkuvuuden.

Lakiesitykseen liittyvällä lomituspalveluuseutuksen muutoksella on tarkoitus korottaa sijaisapumaksuja siten, että saavutettaisiin noin 42 miljoonan markan säästö valtion menoissa. Valiokunnan olisi mielestämme tullut kiinnittää huomiota siihen, että maatalousyrittäjien kustannuksia lisätään samanaikaisesti myös muilla toimenpiteillä ja että monet valtion säästötoimet kohtelevat heitä muutoinkin rankasti. Siten myös sijaisapumaksuja määriteltäessä tulisi ottaa huomioon maatalousyrittäjien toimeentuloedellytykset kokonaisuudessaan.

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 1995

Timo Kalli
Tero Mölsä

Armas Komi
Tauno Pehkonen

